

Tecavüz Empati Ölçeği Kurban ve Saldırgan Formlarının Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri

Melis ÇELİK OK¹, Fatma YAŞIN TEKİZOĞLU²

ÖZ

Bu çalışma Tecavüz Empati Ölçeğinin Kurban ve Saldırgan Formlarının (Smith ve Frieze, 2003) Türkçeye uyarlanması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın örneklemini 267 üniversite öğrencisinden (213 kadın ve 53 erkek) oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Tecavüz Empati Ölçeği Kurban Formu (TEM-K), Tecavüz Empati Ölçeği Saldırgan Formu (TEM-S), Tecavüz Kurbanına İlişkin Tutum Ölçeği (TKİTÖ) ve Empati Ölçeği Kısa Form (EÖKF) kullanılmıştır. Bu çalışmada ölçeklerin faktör yapısı hem açıklayıcı hem de doğrulayıcı faktör analizleriyle test edilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda hem TEM-K hem de TEM-S için, 18 maddeden 4'ü çıkarılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, özgün ölçeklerle tutarlı olarak hem TEM-K hem de TEM-S'nin iki faktörlü bir yapıya sahip olduğunu (tecavüz anı ve tecavüz sonrası) göstermiştir. Ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları ise TEM-K için .90, TEM-S için .89 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları .80 ve .90 arasında değişmektedir. Geçerlik-güvenirlik analizleri ölçeklerin Türkçe uyarlamalarının ülkemizdeki çalışmalarda kullanılabilecek psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. TEM-K ve TEM-S'nin tecavüz konusundaki araştırmaların ve müdahale çalışmalarının gelişmesine önemli ölçüde katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: tecavüz, empati, kurban, saldırgan, tecavüz empati ölçeği

¹Araş. Gör. Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, melis.celik(at)gmail.com

²Araş. Gör. Düzce Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, fatmayasin(at)duzce.edu.tr

Turkish Adaptation of Victim and Perpetrator Forms of the Rape Empathy Scale: Validity and Reliability Study

ABSTRACT

The aim of this study is to adapt Rape Victim Empathy and Rape Perpetrator Empathy Scales (Smith & Frieze, 2003) into Turkish. The sample of the study consisted of 267 university students (213 females and 53 males). Rape Victim Empathy Scale (REMV), Rape Perpetrator Empathy Scale (REMP), Attitudes toward Rape Victims Scale (ATRVS) and Empathy Scale Short Form was used as data collection tools. Both exploratory and confirmatory factor analyses were used to test the factor structure of the scales. 4 of 18 items are removed according to exploratory factor analyses results. Confirmatory factor analyses results showed that, consistent with the original scales, both REMV and REMP have two-factored (the during and post subscales) structures. Cronbach's alphas are .90 for REMV and .89 for REMS. For subscales alphas are vary between .80 and .90. Validity and reliability analyses indicate that the Turkish adaptation of the scales provide sufficiently psychometric properties to be used in research in our country. It is expected that REMV and REMP will contribute to studies and interventions about rape.

Keywords: rape, empathy, victim, perpetrator, rape empathy scale

Çelik Ok, M. ve Yaşın Tekizoğlu, F. (2018). Tecavüz empati ölçeği kurban ve saldırgan formlarının Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik analizleri *Nesne*, 6(12), 198-224.

Bireyin rızası dışında gerçekleşen bir cinsel birleşme olan tecavüz (Matlin, 2008) dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de yaygın bir toplumsal sorundur. Tecavüzün en yaygın görüldüğü ülkelerden olan Amerika Birleşik Devletleri'nde her 5 kadından biri cinsel şiddete maruz kalmaktadır (National Center for Injury Prevention and Control of the Centers for Disease Control and Prevention, 2017). Ülkemizde ise bu oran net olarak bilinmemekle birlikte, Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanan 2017 yılı raporu incelendiğinde cinsel saldırıdan ve cinsel tacizden hüküm giyenlerin sayısının 2016 yılına göre artış gösterdiği gözlenmektedir (Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2018). Tecavüz, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, intihar düşüncesi ve girişimi, madde kötüye kullanımı, kronik sağlık sorunları gibi pek çok olumsuz sonuç ortaya çıkarabilmektedir (Littleton ve Breitkopf, 2006). Buna rağmen genellikle tecavüze uğrayan kadınların psikolojik olarak olduğundan daha az zarar gördüğü (Bridges, 1991; Bridges ve McGrail, 1989; Simonson ve Subich, 1999) ve tecavüzün daha az şiddet içerdiği (Newcombe, Van Den Eynde, Hafner ve Jolly, 2008) düşünülmekte; tecavüze uğrayan kadın tecavüz nedeniyle sıklıkla suçlanmaktadır (Grubb ve Turner, 2012; Idisis ve Edoute, 2017; Whatley, 1996).

İlgili alanyazın incelendiğinde, tecavüze ilişkin çalışmaların daha çok kurbanın özelliklerini ve kurbanı yönelik tutumları ele aldığı görülmektedir (Örn., Heaven, Connors ve Pretorius, 1998; Grubb ve Turner, 2012; Idisis ve Edoute, 2017). Bu araştırmalar daha çok toplum tarafından yaygın olarak kabul edilen yanlış inançların tecavüz kurbanına yönelik tutumu nasıl etkilediği üzerinde durmaktadır. Oysa alanyazın incelendiğinde, kurbanı yönelik empatinin önemli bir değişken olduğu görülmektedir. Çalışmalar empati düzeyi yüksek kişilerin kurbanı daha olumlu değerlendirdikleri ve kurbanı yardım etme olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Örn., Eisenberg ve Miller, 1987; Kobach ve Weaver, 2012; Stocks, 2006). Buradan yola çıkarak tecavüze uğrayan kadının değerlendirilmesi ile ilişkili önemli değişkenlerden birinin tecavüze yönelik empati olduğu söylenebilir. Tecavüze yönelik empati, tecavüz sırasında tecavüz kurbanının ve/veya saldırganın duygularını, tepkilerini ve bakış açılarını anlayabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Deitz, Blackwell, Daley ve Bentley, 1982; Smith ve Frieze, 2003).

Tecavüze yönelik empatiyi ölçmek amacıyla geliştirilen ilk ölçek, Deitz ve arkadaşlarının (1982) Tecavüz Empati Ölçeğidir. Ölçekten alınan düşük puanlar saldırganla empatiyi, yüksek puanlar ise kurbanla empatiyi yansıtmaktadır (Deitz ve ark., 1982). Bu ölçekle yapılan çalışmalarda, kurbanla empati düzeyi yüksek kişilerin, saldırganla empati düzeyi yüksek kişilere kıyasla, saldırganı daha uzun hapis cezasını uygun gördükleri, kurbanı yönelik daha olumlu duygular ve saldırganı yönelik daha olumsuz duygular ifade ettikleri ve kendilerini tecavüzcüyle daha az özdeşleştirdikleri (Deitz ve Byrnes, 1981); saldırganın suçlu olduğundan daha emin oldukları,

saldırganlara daha fazla sorumluluk yükledikleri, kurbanla daha fazla özdeşim kurdukları, kurbanla daha az sorumluluk yükledikleri, kurbanın tecavüze uğramasının şansa bağlı olduğunu daha çok düşündükleri ve tecavüzün psikolojik etkileri ve ciddiyetinin daha fazla olduğunu düşündükleri (Deitz, Littman ve Bentley, 1984) bulunmuştur. Ayrıca, kadınların, tecavüz kurbanıyla empati düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu (Jimenez ve Abreu, 2003; Sakallı-Uğurlu, Yalçın ve Glick, 2007) görülmüştür.

Tecavüz Empati Ölçeği kullanılarak, Yalçın (2006) tarafından Türkiye’de yapılan bir çalışmada ise, kurbanla yönelik empatinin, tecavüz kurbanına yönelik olumsuz tutumlarla negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada pornografi izlemenin, katılımcıların tecavüz kurbanlarına yönelik tutumlara etkisi de incelenmiştir. Araştırma sonucunda, pornografi izlemenin, tecavüz kurbanıyla yüksek empati kuran kadın ve erkeklerde farklı bir etkisi olduğu bulunmuştur. Buna göre, pornografi izleme, kadınlarda, tecavüz kurbanına yönelik olumsuz tutumları azaltmakta; erkeklerde ise artırmaktadır.

Smith ve Frieze (2003), Tecavüz Empati Ölçeğini çeşitli açılardan eleştirmişlerdir. İlk eleştirileri ölçeğin sadece kurbanla veya sadece saldırganla empatiyi yansıttığıdır. Bir kişinin yalnızca tecavüz kurbanına, yalnızca saldırganla ya da her ikisine birden empati kurabileceğini savunmuşlardır. İkinci eleştirileri Tecavüz Empati Ölçeğindeki, “Bir erkek cinsel açıdan aktif bir kadına tecavüz ederse, kadının diğer erkeklerle cinsel ilişki yaşamayı tercih ettiği gerçeği erkeğin davranışlarını büyük olasılıkla haklı çıkarır” ve “Bir erkeğin bir kadına tecavüz etmesinin kadın istemedikten sonra mümkün olmadığını düşünüyorum” gibi bazı ifadelerin empatiyi değil, tecavüz mitlerini ölçüyor oluşudur. Yazarlar bir kişinin tecavüz mitlerine inanmasının, saldırganla empati kurmasını gerektirdiğini ya da tersine tecavüz mitlerine inanmamasının kurbanla empati kurmasını gerektirdiğini düşünmenin yanlış olduğunu belirtmişlerdir. Yazarların son eleştirileri ise bu ölçek maddelerinin yalnızca bir erkeğin kadına tecavüzü içerecek şekilde hazırlanmış olmasının olmasıdır. İlgili alanyazın çalışmaları genellikle bir erkeğin kadına tecavüzünü temel almasına rağmen, cinsel şiddet istatistikleri Amerika’daki erkeklerin %1.5’inin tecavüze uğradığını ortaya koymaktadır (National Center for Injury Prevention and Control of the Centers for Disease Control and Prevention, 2017). Dolayısıyla, tecavüze yönelik empatinin kadın mağdur, erkek saldırgan temelinde ele alınması bu konudaki çalışmaları sınırlandırmakta ve tek taraflı bir bakış açısı getirmektedir.

Smith ve Frieze (2003), bu eleştirilerden yola çıkarak, kurbanla ve saldırganla yönelik empatiyi ölçen iki ayrı ölçek formu geliştirmişler ve bu ölçeklerin psikometrik özelliklerini iki çalışmayla sınamışlardır. Ölçek formları, başlangıçta 20’şer maddeden oluşmaktayken, ilk çalışmanın sonunda madde-toplam korelasyonlarını

sağlamayan maddeler nedeniyle 13'er maddeye düşmüştür. İkinci çalışmada ise iki ölçeğe de 5'er madde daha eklenmiş ve ölçeklere 18'er maddelik son halleri verilmiştir. Araştırmacılar ölçeklere Tecavüz Kurbanına Yönelik Empati Ölçeği (TEM-K) ve Tecavüz Saldırganına Yönelik Empati Ölçeği (TEM-S) adlarını vermişlerdir. İki ölçekteki maddeler paralel yapıdadır ve empatinin duygusal ve bilişsel içeriklerini yansıtmaktadır. Ölçekler ayrıca tecavüz esnasındaki empati ve tecavüz sonrasındaki empati olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır.

Ölçeklerin geçerliklerini belirlemek amacıyla yazarlar öncelikle ölçek puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakmışlardır. Her iki ölçek ve alt ölçeklerin tamamında kadınlar ve erkekler açısından anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Kadınların tecavüz kurbanına yönelik empati ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlar erkeklerinkinden daha yüksektir. Kadınların ayrıca genel empati puanları da daha yüksektir. Erkeklerin ise tecavüz saldırganına yönelik empati ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlar kadınlarınkinden daha yüksektir. Erkeklerin ayrıca kurbana sorumluluk yükleme düzeyleri de daha yüksektir.

Ölçeklerin ölçüt geçerliğini belirlemek amacıyla, genel empatiyi ölçen Duygusal Empati Ölçeği (Questionnaire Measure of Emotional Empathy; Mehrabian ve Epstein, 1972) kullanılmıştır. Ölçüt geçerliği için ayrıca Feild (1978) tarafından geliştirilen Tecavüz Tutumları Ölçeğinin (Rape Attitudes Scale) kurbana yönelik olumsuz tutumları içeren 13 maddesi kullanılarak bir tecavüz kurbanına yönelik sorumluluk ölçeği oluşturulmuştur. Tecavüz empati ölçeklerinin, bu ölçeklerle korelasyonlarına kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı bakılmıştır. Analizler sonucunda hem kadınlar hem de erkekler için TEM-K puanlarının genel empati puanlarıyla pozitif yönde anlamlı bir korelasyon gösterdiği bulunmuştur. TEM-S puanları ise genel empati puanları ile anlamlı bir ilişki göstermemiştir. Tecavüz kurbanına yönelik sorumluluk puanları ise hem kadınlar hem de erkekler için TEM-S ile pozitif yönde korelasyon göstermiştir. TEM-K açısından ise sadece kadınlar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Araştırmacılar kurbana ve saldırganına yönelik empatinin iki farklı yapı olması nedeniyle, iki ölçek formu arasında korelasyon olmaması gerektiğini belirtmişler ve ölçeklerin ikinci çalışma ile tamamlanan son hallerinde, beklentileriyle tutarlı olarak ne kadınlar için ne de erkekler için, ölçekler arasında korelasyon olmadığı görülmüştür.

TEM-K ve TEM-S ile Yapılan Çalışmalar

Briggs ve Osman (2010), cinsel saldırının farklı türlerine maruz kalmış kadın ve erkekleri TEM-K açısından karşılaştırdıkları çalışmalarında, tecavüz kurbanı

kişilerin TEM-K düzeyinin, herhangi bir cinsel saldırıya maruz kalmayan kişilerinkinden daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Çalışmada ayrıca, cinsel zorlamaya maruz kalan kişilerin TEM-K düzeylerinin herhangi bir cinsel saldırıya maruz kalmayan kişilerinkinden marjinal olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Ek olarak kadınların TEM-K düzeylerinin erkeklerinkinden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Osman (2011), cinsel saldırıya maruz kalma deneyimi, cinsel saldırı deneyimi, kurbanın cinsiyeti, saldırganın cinsiyeti ve katılımcı cinsiyetinin TEM-K ve TEM-S üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda, kadın tecavüz kurbanlarının, erkek tarafından tecavüze uğrayan kişilerin, kadın katılımcıların ve cinsel saldırıya maruz kalma deneyimi olan kişilerin tecavüz kurbanına yönelik empati düzeylerinin sırasıyla erkek tecavüz kurbanlarından, kadın tarafından tecavüze uğrayan kişilerden, erkek katılımcılardan ve cinsel saldırıya maruz kişilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kadın saldırganların, erkek katılımcıların ve cinsel saldırı deneyimi olan kişilerin tecavüz saldırganına yönelik empati düzeylerinin sırasıyla erkek saldırganlardan, kadın katılımcılardan ve cinsel saldırı deneyimi olmayan kişilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırma özetle, cinsel saldırıya maruz kalma deneyiminin empati üzerinde etkili olduğunu ve empatinin saldırgan davranışı ketleyebilen bir dizi tutumu temsil ettiğini ortaya koymuştur.

Bir başka çalışmada ise kurbanın cinsel ilişki deneyiminin TEM-S üzerinde etkili olduğu ortaya konulmuştur (Bell, 2013). Buna göre, kurbanın bakire olması durumunda, kurbanın rastgele cinsel ilişki yaşayan biri olması durumuna kıyasla, tecavüz saldırganına yönelik empati daha yüksektir.

TEM-K Portekiz örnekleme de uyarlanmıştır (Ferrão, Gonçalves, Parreira ve Giger, 2013). Çalışma sonucunda, 13 maddelik ve özgün ölçekte olduğu gibi iki alt boyuttan oluşan (tecavüz sırasındaki empati ve tecavüz sonrasındaki empati), geçerli ve güvenilir bir TEM-K elde etmişlerdir.

Tecavüz kurbanına ve saldırganına yönelik empatinin cinsel saldırı türü ile ilişkisini inceleyen bir çalışmada (Sasson ve Paul, 2014), katılımcılara cinsel saldırı öykülerinin betimlendiği vinyetler okutulmuş ve okudukları öyküdeki durumu en iyi ifade eden seçeneği (“tecavüz”, “cinsel saldırganlık”, “cinsel saldırı”, “hiçbiri” seçeneklerinden biri) işaretlemeleri istenmiştir. Öyküdeki cinsel saldırı türünün tecavüz olduğunu düşünen katılımcıların, TEM-K düzeylerinin, öyküde herhangi bir saldırı bulunmadığını düşünen katılımcılardan daha yüksek olduğu, TEM-S düzeylerinin ise daha düşük olduğu bulunmuştur.

Bir başka çalışmada ise tecavüz türü (yabancı tecavüzü/tanıdık tecavüzü), katılımcı cinsiyeti ve cinsel saldırı deneyiminin, TEM-S üzerindeki etkisi incelenmiştir (Orth ve Osman, 2015). Daha önce cinsel saldırıda bulunmuş katılımcıların ve erkek katılımcıların TEM-S düzeylerinin, sırasıyla cinsel saldırıda bulunmamış katılımcılardan ve kadınlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak çalışmada yabancı tecavüzü senaryosunu okuyan katılımcılar ile tanıdık tecavüzü senaryosunu okuyan katılımcılar arasında TEM-S puanı açısından anlamlı bir fark elde edilmemiştir.

Osman (2016), tecavüz deneyiminin ve onaylanmış/onaylanmamış tecavüzün TEM-K üzerindeki etkisini araştırmıştır. Yazar bu çalışmada cinsel deneyim ölçeğinde tecavüz deneyimini işaretleyen ve tecavüze uğrayıp uğramadığı sorusuna olumlu yanıt veren katılımcıları “onaylanmış tecavüz kurbanı”, cinsel deneyim ölçeğinde tecavüz deneyimini işaretleyen ancak tecavüz ve cinsel saldırı sorularına olumsuz yanıt veren katılımcıları ise “onaylanmamış kurban” olarak değerlendirmiştir. Onaylanmış tecavüz kurbanlarının TEM-K düzeylerinin, onaylanmamış kurbanlardan ve cinsel saldırıya maruz kalmamış katılımcılardan daha yüksek olduğunu bulmuştur. Onaylanmış tecavüz kurbanlarının TEM-K düzeyleri ayrıca, onaylanmış cinsel saldırı kurbanlarından da yüksektir. Özetle araştırma bulguları, tecavüz kurbanıyla empati düzeyi en yüksek kişilerin yaşadıkları cinsel saldırıya maruz kalma deneyimini tecavüz olarak kabul edenler olduğunu ortaya koymuştur.

Osman ve Orth (2017) bir başka çalışmada, erkeklerin cinsel saldırı geçmişlerinin TEM-S üzerinde etkili olduğunu göstermişlerdir. Yazarlar katılımcıların gerçekleştirdikleri cinsel saldırı türlerini belirlemek için cinsel deneyim ölçeğinin saldırganlara yönelik kısa formunu kullanmışlardır. Katılımcıların ölçekten aldıkları puanlara göre 3 grup belirlemişlerdir. Bu gruplar, cinsel saldırıda bulunmayanlar, tecavüz olmayan cinsel saldırıda bulunanlar ve (tecavüzü kabul etmeyen) tecavüzcülerdir. Araştırma sonucunda tecavüzcülerin, cinsel saldırıda bulunmayan katılımcılara kıyasla TEM-S düzeylerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmada diğer grupların hiçbiri TEM-S açısından anlamlı olarak farklılaşmamıştır.

Tüm bu bilgiler bir arada değerlendirildiğinde, tecavüz kurbanına ve saldırganına yönelik empatinin tecavüz ile ilgili önemli değişkenlerden biri olduğu görülmektedir. Tecavüze ilişkin değerlendirmeler, kurbanı ya da saldırganıya yönelik empati düzeyinden önemli ölçüde etkilenmektedir. Buna karşın, bu konuda ülkemizde yapılan çalışmaların sayısı oldukça yetersizdir. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’na göre Türkiye’de yalnızca 2017 yılında 332 kadına cinsel şiddet uygulandığı göz önüne alındığında, tecavüze yönelik empatiyi ele alan az sayıda

çalışma bulunmasının önemli bir eksiklik olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan Tecavüz Empati Ölçeği (Deitz ve ark., 1982) Türkçeye Yalçın (2006) tarafından uyarlanmış ancak bu ölçeğin tecavüz kurbanı ve saldırganına yönelik empatinin ölçümü açısından yetersiz olduğu ve ölçeğin bazı maddelerinin empati yerine tecavüz mitlerini ölçtüğü Smith ve Frieze (2003) tarafından ortaya konmuştur. Ayrıca, Deitz ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve alanyazında önceki çalışmalarda yaygın kullanılan bu ölçek yalnızca bir erkeğin kadına tecavüzüne odaklanmaktadır. Ölçek maddeleri de bu tecavüz türü temelinde yazılmıştır. Bu tek taraflı yaklaşımı eleştiren Smith ve Frieze (2003) ise ölçek maddelerini cinsiyet bilgisi içermeyecek şekilde hazırlamışlardır. Bu durum ölçeğin kullanım alanını genişletmekte ve araştırmacıların tecavüze yönelik daha kapsamlı çalışmalar yapmalarına imkân vermektedir. Örneğin, Osman (2011) tarafından yapılan bir çalışmada kurbanın, saldırganın ve katılımcının cinsiyetine göre tecavüzü yönelik empati düzeylerinin farklılaştığı gözlenmiştir. Dolayısıyla bu konudaki çalışmaların yalnızca bir erkeğin kadına tecavüzünü içerecek şekilde sınırlanmamasının önemli olduğu düşünülmektedir. Buraya kadar anlatılanlar doğrultusunda, bu çalışmada, Smith ve Frieze (2003) tarafından geliştirilen Tecavüz Empati Ölçeği Kurban ve Saldırgan Formlarının Türkçeye uyarlanması amaçlanmaktadır.

Yöntem

Katılımcılar

Bu çalışmaya 213 (%79.80) kadın ve 53 (%19.90) erkek olmak üzere 267 kişi katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 23.33'dir ($s=6.57$).

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu (DBF): Araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi formunda katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim, bölüm ve meslek bilgileri sorulmuştur.

Tecavüz Empati Ölçeği Kurban Formu (TEM-K): Tecavüz kurbanına yönelik empati düzeyinin belirlenmesi amacıyla Smith ve Frieze (2003) tarafından geliştirilen TEM-K, 18 maddeden oluşan 5'li Likert tipi (1= hiç katılmıyorum, 5= tamamen katılıyorum) bir ölçme aracıdır. Tecavüz anındaki (8 madde) ve tecavüz sonrasındaki (10 madde) sürece yönelik empatiyi ölçen iki alt boyuttan oluşmaktadır. Tecavüz anına ilişkin empati boyutu, tecavüz olayı gerçekleşirken kurbanla kurulan empati düzeyini (Örn., “Gerçek bir tecavüz esnasında kurbanın nasıl hissedeceğini hayal edebilirim”) ölçmektedir. Tecavüz sonrasına ilişkin empati boyutu ise olay gerçekleşikten sonraki süreçte yaşanan durumlarda kurbanla kurulan empati düzeyini ölçmektedir (Örn., “Bir kişiyi mahkemede tecavüzle suçlamak için gereken cesareti

hayal edebilirim”). Ölçekteki 14., 15. ve 16. maddeler ters kodlanmakta ve ölçekten alınan puanlar arttıkça kurbanı yönelik empati artmaktadır. TEM-K’nin hesaplanmasında maddelerin toplam puanı kullanılmaktadır. Özgün ölçeğin iç tutarlık katsayısı tecavüz anı için .87 ve tecavüz sonrası için .90’dır. Tüm ölçeğin iç tutarlık katsayısı ise .92 olarak bulunmuştur.

Tecavüz Empati Ölçeği Saldırgan Formu (TEM-S): Tecavüz saldırganına yönelik empati düzeyinin belirlenmesi amacıyla Smith ve Frieze (2003) tarafından geliştirilen TEM-S, 18 maddeden oluşan 5’li Likert tipi (1= hiç katılmıyorum, 5= tamamen katılıyorum) bir ölçme aracıdır. Tecavüz anındaki (7 madde) ve tecavüz sonrasındaki (11 madde) sürece yönelik empatiyi ölçen iki alt boyuttan oluşmaktadır. Tecavüz anına ilişkin empati boyutu, tecavüz olayı gerçekleşirken saldırganla kurulan empati düzeyini ölçmektedir (Örn., “Gerçek bir tecavüz esnasında tecavüz eden kişinin nasıl hissedeceğini zihnimde canlandırabilirim”). Tecavüz sonrasına ilişkin empati boyutu ise olay gerçekleştikten sonraki süreçte yaşanan durumlarda saldırganla kurulan empati düzeyini ölçmektedir (Örn., “Tecavüzle suçlanan bir kişinin mahkemede kendini savunması için gereken cesareti hayal edebilirim”). Ölçekteki 14., 15. ve 16. maddeler ters kodlanmakta ve ölçekten alınan puanlar arttıkça saldırganı yönelik empati artmaktadır. TEM-S’nin hesaplanmasında maddelerin toplam puanı kullanılmaktadır. Özgün ölçeğin iç tutarlık katsayısı tecavüz anı için .79 ve tecavüz sonrası için .85’dır. Tüm ölçeğin iç tutarlık katsayısı ise .81 olarak bulunmuştur.

TEM-K’nin ve TEM-S’nin Türkçeye Çevrilmesi. Ölçeklerin Türkçeye uyarlama sürecinde ilk olarak ölçek maddeleri İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir. Bu işlemin ardından TEM-K’nin ve TEM-S’nin Türkçe ve İngilizce formları alanda uzman 3 akademisyene gönderilmiştir. Bu uzmanlardan ölçeği yazım, dil bilgisi ve içerik açısından değerlendirmeleri ve geri bildirim vermeleri istenmiştir. Geri bildirimler ve öneriler doğrultusunda ölçeklerin Türkçe formu son halini almıştır.

Tecavüz Kurbanına İlişkin Tutum Ölçeği (TKİTÖ): Tecavüz kurbanlarına yönelik belirli tutumları ölçmek amacıyla Ward (1988) tarafından geliştirilen TKİTÖ, 25 maddeden oluşan 6’lı Likert tipi (1= hiç katılmıyorum, 6= tamamen katılıyorum) bir ölçme aracıdır. Özgün ölçek geliştirilirken 4 ayrı çalışma yapılmış ve iç tutarlılık katsayısı tüm çalışmalarda .80’in üzerinde çıkmıştır. Ölçek maddeleri, kurbanı suçlama, kurbanın güvenirliği, kurbanın sorumluluğu, kurbanın değeri ve kurbanın zararının önemsizleştirilmesine bireyin katılımını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçekte yer alan 3., 5., 7., 10., 12., 15., 19. ve 22. maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan, tecavüz kurbanlarına ilişkin önyargılı, kalıpyargısal ve olumsuz tutumların varlığına işaret etmektedir (Örn., “Tecavüze uğramış kadın daha az çekicidir”). TKİTÖ, Yalçın (2006) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin Türkçe formunda 3., 5. ve 10. maddeler yer almamaktadır.

Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Bu çalışmadan elde edilen iç tutarlık katsayısı ise .45'tir.

Empati Ölçeği Kısa Form (EÖKF): Genel empati düzeyini ölçmek amacıyla Wakabayashi ve arkadaşları (2006) tarafından geliştirilen EÖKF, 22 maddeden oluşan 4'lü Likert tipi (1= kesinlikle katılıyorum, 4= kesinlikle katılmıyorum) bir ölçme aracıdır. Ölçeğin puanlamasında en az empatik 2 yanıt 0 puan, en empatik yanıt 2, ikinci empatik yanıt 1 puan verilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan empatik düzeydeki artışa işaret etmektedir (Örn., "Kendimi başka birinin yerine koymak benim için kolaydır"). Özgün ölçeğin iç tutarlık katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır. EÖKF'nin Türkçe uyarlaması Bora ve Baysan (2009) tarafından yapılmıştır. Türkçe formun iç tutarlılık katsayısı .82'dir. Bu çalışmadan elde edilen iç tutarlılık katsayısı ise .91 olarak hesaplanmıştır.

İşlem

İlk olarak veri toplama araçları kısmında aktarılan ölçeklere bilgilendirilmiş onam formu eklenerek ölçek bataryası oluşturulmuştur. Bilgilendirilmiş onam formunda çalışmanın amacına yönelik kısa bir açıklama yapılarak, kimlik bilgisi istenmediği ve verilen bilgilerin sadece araştırma için kullanılacağı belirtilmiştir. Ölçek bataryası, araştırmacılar tarafından katılımcılara sınıf ortamında grup halinde uygulanmıştır. Araştırmada yer alan sorular ve ölçekler, katılımcıların kendileri tarafından birebir olarak yanıtlanmıştır. Ölçeklerin uygulanma süresi yaklaşık 20-25 dakikadır.

Bulgular

Bu çalışmanın amacı Tecavüz Empati Ölçeğinin kurban ve saldırgan formlarının Türkçeye uyarlanmasıdır. Bu amaçla, bölümde sırasıyla TEM-K ve TEM-S'ye ilişkin geçerlik-güvenirlik analizlerine yer verilmiştir.

TEM-K'nin Faktör Yapısı

TEM-K'nin faktör yapısını incelemek amacıyla ilk olarak açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen yapı doğrulayıcı faktör analizi ile de sınanmış ve doğrulayıcı faktör analizinin bu yapıyı ne derece desteklediğine bakılmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA). TEM-K'nin faktör yapısını incelemek amacıyla herhangi bir faktör sayısı belirtilmeden temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Kullanılan verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını gösteren

KMO katsayısının .91 ve Bartlett normal dağılım test sonucunun anlamlı çıkması (2426.00, $p < .000$), bu verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Bu analiz, özdeğerleri 1'in üzerinde olan ve toplam varyansın %59.98'ini açıklayan 3 faktör ile sonuçlanmıştır. Bir değişkene ilişkin faktörlerin açıkladıkları ortak varyanslar da (communality) incelenmiş ve .40'dan küçük değer olmadığı için madde çıkarılmamıştır (Child, 2006). Faktör sayısı belirtilmeden yapılan temel bileşenler analizine ilişkin özdeğerler, açıklanan varyans oranı, özdeğerlerin grafik dağılımının (scree-plot) incelenmesi sonucunda özgün forma da uygun olması açısından iki faktör oluşturmanın ölçek için uygun olduğuna karar verilmiştir. İki faktörlü yapının ölçek için uygun olup olmadığını görmek amacıyla, varimaks eksen döndürme yöntemi kullanılarak temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Bir değişkene ilişkin faktörlerin açıkladıkları ortak varyanslar (communality) incelendiğinde, 14., 15. ve 16. maddelere ilişkin değerlerin .40'ın altında kaldığı gözlenmiştir. Dolayısıyla, bu üç madde çıkarıldıktan sonra, 15 madde ile iki faktörlü yapı için varimaks eksen döndürme yöntemi kullanılarak temel bileşenler analizi tekrar edilmiştir. Analiz sonucunda bütün maddelerin faktör yüklerinin .40 ve üzerinde olduğu görülmüştür. Ancak 6. ve 11. maddenin özgün ölçekteki faktörlerin altına girmediği görülmüştür. 6. madde (Birinin tecavüze uğradığını duyduğumda, o kişinin üzüntüsünü hissederim) özgün ölçekte tecavüz anına ilişkin empati boyutunda iken, şimdiki ölçekte tecavüz sonrasına ilişkin empati boyutuna girmiştir. Ancak bu maddenin diğer maddelere göre zaman açısından daha muğlak bir yapıda olduğuna ve katılımcılar için tecavüz sonrasını ifade etmiş olabileceğine karar verilerek madde çıkarılmıştır. 11 maddenin (Bir kişiyi mahkemede tecavüzle suçlamak için gereken cesareti hayal edebilirim) ise tecavüz sonrasına ilişkin empati boyutu altına girmesi gerekirken, tecavüz anına ilişkin empati boyutu altına girmesi nedeniyle ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Ölçek maddelerinin ortalama, standart sapma, varyans ve faktör yüküne ilişkin değerleri Tablo 1'de verilmiştir. Görüldüğü gibi faktörlerden birincisi varyansın %11.43, ikincisi %47.43'unu ve faktörlerin tümü birden toplam varyansın %58.86'sını açıklamaktadır.

Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA). AFA sonucunda elde edilen iki faktörlü yapının ne derece destekleneceğinin incelenmesi amacıyla DFA yapılmıştır. Bu çalışmada, CFI (Comparative Fit Index), GFI (Goodness of Fit Index), AGFI (Adjusted Goodness-of-Fit Index), RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) ve ki-karenin serbestlik derecesine oranı [χ^2 /degrees of freedom (df)] gibi uyum indeksleri kullanılmıştır. Buna göre, .90 ve üzeri CFI, GFI ve AGFI değerleri; .08 ve altı RMSEA değerleri ve 5'ten küçük χ^2 /df değerleri, iyi uyum indeksi değerleri olarak belirlenmiştir (Byrne, 2016; Kline, 2005). Ayrıca, modelleri birbirleriyle karşılaştırmak amacıyla ki-kare fark testi (chi-square difference test) kullanılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2012).

Tablo 1

TEM-K'nin Ortalamaları, Standart Sapmaları, Madde-Toplam Korelasyonları, Madde-Alt Ölçek Korelasyonları, Faktör Yükleri, Açıklanan Varyans Yüzdeleri ve İç Tutarlılık ile İki Yarım Güvenirlik Katsayıları

	TEM-K Maddeleri (14 madde; Cronbach Alpha=.90, iki yarım güvenirlik= .76)	Ort.	S	Madde- toplam**	1.	2.
Tecavüz Anı	1. Bir tecavüz kurbanının bakış açısını anlamanın kolay olduğunu düşünürüm.	3.17	1.40	.55**	.78	
	2. Gerçek bir tecavüz esnasında kurbanın nasıl hissedeceğini hayal edebilirim.	3.50	1.26	.74**	.80	
	3. Bir filmdeki tecavüz kurbanıyla gerçek anlamda benzer duygular içine girerim.	3.27	1.23	.66**	.71	
	4. Bir tecavüz kurbanının ne kadar çaresiz hissedebileceğini anlayabilirim.	4.27	.96	.79**	.55	
	5. Kendi isteği dışında cinsel ilişkiye girmeye zorlanan birinin yaşadığı aşağılanmayı hissedebilirim.	4.27	.95	.79**	.59	
	7. Cinsel ilişkiye girmeye zorlanan birinin hissettiklerini anlamak zor değildir.	3.89	1.18	.65**	.62	
Tecavüz Sonrası	6. Birinin tecavüze uğradığını duyduğumda, o kişinin üzüntüsünü hissederim.	4.47	.69	.63**		.69
	8. Bir tecavüz kurbanının tecavüzü kanıtlamak için görülen bir dava süresince hissedeceği utanç ve aşağılanma ile empati kurabilirim.	4.36	.89	.71**		.59
	9. Tecavüze uğramış biriyle konuşsam, üzüleceğimi biliyorum.	4.73	.54	.42**		.69
	10. Bir tecavüz davası basına yansır, tecavüz kurbanının yaşayabileceği duygusal travmayı zihnimde canlandırabilirim.	4.48	.71	.75**		.75
	12. Bir tecavüz kurbanının neden uzun süre kötü hissettiğini anlayabilirim.	4.50	.70	.70**		.72
	13. Bir kişinin tecavüze uğradıktan sonra hissedeceği öfkeyi hayal edebilirim.	4.52	.66	.71**		.76
	17. Tecavüze uğrayan bir kişinin, dava sırasında ne kadar üzülebileceğini tahmin edebilirim.	4.45	.71	.69**		.81
	18. Bir tecavüz kurbanının, polisle muhatap olduğu zaman çekeceği duygusal eziyeti hissedebilirim.	4.52	.66	.75**		.80
	Özdeğer				1.71	7.11
Açıklanan varyans (%)					%11.43	%47.43
İç tutarlılık katsayısı					.83	.88
İki yarım güvenirlik katsayısı					.75	.87

**p < .001

Analiz sonucunda elde edilen model uyum indeksleri; $\chi^2 (75) = 298.48$, $p < .001$; $\chi^2/df = 3.98$, GFI = .86, AGFI = .80, CFI = .89, RMSEA = .11 olarak hesaplanmıştır. Modifikasyon önerileri doğrultusunda, aynı faktör altındaki maddelerin hata varyansları ilişkilendirilmiştir. Bu doğrultuda, modele 5 modifikasyon (sırasıyla madde 1-2, madde 12-13, madde 2-3, madde 6-13 ve madde 1-7) tanımlanmış ve her bir modifikasyon sonrasında model yeniden test edilmiştir. Modifikasyonların ardından, model uyumunda anlamlı bir değişim gözlenip gözlenmediğinin incelenmesi amacıyla ki-kare fark testleri yapılmıştır.

Tablo 2

TEM-K'nin Ki Kare Testi ve Uyum İndeksleri

	χ^2	Df	χ^2/df	RMSEA	GFI	CFI	AGFI
Model 5. İki Faktörlü Model (5 hata ilişkilendirmesi)	171.67	71	2.42	.07	.92	.95	.88
Model 5. İki Faktörlü Model (4 hata ilişkilendirmesi)	196.65	72	2.73	.08	.91	.94	.86
Model 4. İki Faktörlü Model (3 hata ilişkilendirmesi)	221.81	73	3.04	.09	.90	.93	.85
Model 3. İki Faktörlü Model (2 hata ilişkilendirmesi)	255.95	74	3.46	.10	.88	.91	.83
Model 2. İki Faktörlü Model (1 hata ilişkilendirmesi)	296.65	75	3.95	.11	.87	.89	.81
Model 1. İki Faktörlü İlk Model	339.02	76	4.46	.11	.84	.87	.79

Sonuç olarak, eklenen her bir ilişkinin modeli anlamlı olarak daha iyi hale getirdiği ($p < .05$) ve model uyum indekslerinin iyi düzeyde olduğu gözlenmiştir [$\chi^2 (71)$, ($N = 267$) = 171.67, $p < .001$, $\chi^2/sd = 2.42$, GFI = .92, AGFI = .88, CFI = .95, RMSEA = .07]. Tablo 2, bu indeksleri karşılaştırmalı olarak vermektedir. DFA'nın sonuçları, her bir maddenin aldığı yükler ve t değerleri Tablo 3'te verilmiştir. Modeldeki tüm standartlaştırılmış faktör yükleri istatistiksel olarak anlamlıdır.

Ayrıca, ölçeğin her bir maddesinden alınan puanlar ile tüm ölçekten alınan puanlar arasındaki korelasyon katsayıları incelenmiş ve en düşük korelasyon katsayısı $r = .42$ ($p < .001$) (9. Madde: *Tecavüze uğramış biriyle konuşursam, üzüleceğimi biliyorum*), en yüksek korelasyon katsayısı ise $r = .79$ ($p < .001$) (4. Madde: *Bir tecavüz kurbanının ne kadar çaresiz hissedebileceğini anlayabilirim.*) olarak bulunmuştur. Madde-toplam korelasyonlarının tümü Tablo 1'de sunulmuştur. TEM-

K toplam puan ve alt boyutlar arasındaki korelasyon katsayıları da incelenmiştir. Tecavüz anı ile tecavüz sonrası alt boyutları arasındaki korelasyon katsayısı .62 olarak hesaplanmıştır. Tüm ölçek ile tecavüz anı ve tecavüz sonrası alt boyutları arasındaki korelasyon katsayıları ise sırasıyla .92 ve .88'dir.

Tablo 3

TEM-K'nin İki Faktörlü Yapı için Doğrulamalı Faktör Analizi Sonuçları

	<i>Faktörler</i>	
	1. Tecavüz Anı	2. Tecavüz Sonrası
<i>Göstergeler</i>	M1	M6
	.39 (6.12)	.63 (11.11)
	M2	M8
	.66 (11.42)	.69 (12.43)
	M3	M9
	.56 (9.39)	.51 (8.62)
	M4	M10
	.83 (15.89)	.82 (16.08)
	M5	M12
	.84 (16.04)	.72 (13.26)
	M7	M13
	.56 (9.42)	.72 (13.29)
		M17
		.81 (15.66)
		M18
		.87 (17.48)

* **M1-M18** ölçek madde sayılarını vermektedir. Sırasıyla standartlaştırılmış faktör yükleri (beta) ve parantez içinde t değerleri verilmiştir.

TEM-K'nin Güvenirliğine İlişkin Analizler

TEM-K'nin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ve iki yarım güvenirlilik katsayıları hesaplanmıştır. Tüm ölçeğin iç tutarlık katsayısı .90'dır. Ayrıca her bir alt boyutun iç tutarlık katsayıları da incelenmiş ve bu değerler *tecavüz anı* için .83, ve *tecavüz sonrası* için .90 olarak hesaplanmıştır.

Guttman iki yarım güvenirlilik katsayıları ise, TEM-K'nin tamamı için .76, TEM-K *tecavüz anı* için .75, ve TEM-K *tecavüz sonrası* için .87 olarak hesaplanmıştır.

TEM-K'nin Geçerliğine İlişkin Analizler

TEM-K'nin ölçüt geçerliğinin incelenmesi amacıyla ilk olarak TEM-K ile TKİTÖ arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Analiz sonucunda, TKİTÖ ile TEM-K düzeyi ($r = -.24, p < .001$), tecavüz anına ilişkin empati düzeyi ($r = -.14, p < .001$) ve tecavüz sonrasına ilişkin empati düzeyi ($r = -.31, p < .001$) arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler ortaya çıkmıştır.

Ölçüt geçerliğinin incelenmesi amacıyla ikinci olarak EÖKF kullanılmıştır. Analiz sonucunda, yalnızca tecavüz sonrasına ilişkin empati boyutu ile EÖKF arasında pozitif yönde anlamlı ilişki gözlenmiştir ($r = .13, p < .05$).

TEM-S'nin Faktör Yapısı

Tecavüz suçlusuna yönelik empati ölçeğinin faktör yapısının belirlenmesi amacıyla ilk olarak AFA yapılmıştır. AFA sonucunda elde edilen yapı, DFA ile de sınanmış ve DFA'nın bu yapıyı ne derece desteklediğine bakılmıştır.

Diğer yandan, Smith ve Frieze (2003) ölçek geliştirme makalesinde özgün ölçeğin her iki formunun da birbirine paralel olması gerektiğini belirtmiştir. Bu nedenle, kurban formunda yer almayan 11., 14., 15. ve 16. maddelerin saldırgan formundaki karşılığı olan 12., 14., 15. ve 16. maddeler analizlere başlamadan önce TEM-S'den çıkarılmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA). TEM-S'nin faktör yapısını incelemek amacıyla herhangi bir faktör sayısı belirtilmeden temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Bu analiz, özdeğerleri 1'in üzerinde olan ve toplam varyansın %57.01'ini açıklayan 2 faktör ile sonuçlanmıştır. Kullanılan verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını gösteren KMO katsayısının .88 ve Bartlett normal dağılım test sonucunun anlamlı çıkması da ($1890.16, p < .00$) bu verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Bir değişkene ilişkin faktörlerin açıkladıkları ortak varyanslar da (communality)incelenmiş ve .40'tan küçük değer olmadığı için madde çıkarılmamıştır (Child, 2006). Faktör sayısı belirtilmeden yapılan temel bileşenler analizine ilişkin özdeğerler, açıklanan varyans oranı, özdeğerlerin grafik dağılımının (scree-plot) incelenmesi sonucunda özgün forma da uygun olması açısından iki faktör oluşturma için uygun olduğuna karar verilmiştir. İki faktörlü yapının ölçek için uygun olup olmadığını görmek amacıyla varimax eksen döndürme yöntemi kullanılarak temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda faktörlerde yer alan maddelerin ortalama, standart sapma, varyans ve faktör yüküne ilişkin değerleri Tablo 4'te verilmiştir. Görüldüğü gibi faktörlerden birincisi varyansın %15.04'ini, ikincisi %41.97'ünü ve faktörlerin tümü birden toplam varyansın %57.01'ini açıklamaktadır.

Tablo 4

TEM-S'nin Ortalamaları, Standart Sapmaları, Madde-Toplam Korelasyonları, Madde-Alt Ölçek Korelasyonları, Faktör Yükleri, Açıklanan Varyans Yüzdeleri ve İç Tutarlılık ile İki Yarım Güvenirlik Katsayıları

	TEM-S Maddeleri (14 madde; Cronbach Alpha= .89, iki yarım güvenirlilik= .71)	Ort.	S	Madde- toplam	1.	2.
Tecavüz Anı	1. Tecavüz eden birinin bakış açısını anlamının kolay olduğunu düşünürüm.	1.64	1.00	.47**	.63	
	2. Gerçek bir tecavüz esnasında tecavüz eden kişinin nasıl hissedeceğini zihnimde canlandırabilirim.	1.73	1.07	.57**	.75	
	3. Bir filmdeki tecavüzçüyle gerçek anlamda benzer duygular içine girerim.	1.28	.78	.49**	.62	
	4. Bir tecavüzcünün ne kadar güçlü hissedebileceğini anlayabilirim.	1.63	1.04	.50**	.74	
	5. Bir tecavüz olayını duyduğumda, tecavüzcünün hissettiklerini hayal edebilirim.	1.45	.85	.58**	.76	
	6. Bir kişinin. bir başkasını cinsel ilişkiye zorlamasına neden olan duyguları anlamak zor değildir.	1.69	1.07	.57**	.62	
Tecavüz Sonrası	7. Tecavüzle suçlanan biriyle konuşursam. onun kadar üzgün olacağımı biliyorum.	2.08	1.40	.66**		.70
	8. Birini cinsel ilişkiye zorlamakla suçlanan bir kişinin yaşadığı aşağılanmayı hissedebilirim.	2.31	1.40	.73**		.72
	9. Bir tecavüzcünün tecavüzü kanıtlamak için görülen bir dava süresince hissedeceği utanç ve aşağılanma ile empati kurabilirim.	2.13	1.29	.75**		.80
	10. Tecavüzle suçlanan bir insanın hissedeceği öfkeyi hayal edebilirim.	2.43	1.36	.77**		.80
	11. Bir tecavüz davası basına yansır. tecavüzle suçlanan kişinin yaşayabileceği duygusal travmayı hissedebilirim.	2.27	1.29	.82**		.86
	13. Bir tecavüzcünün tecavüz sonrasında neler hissettiğini anlayabilirim.	1.42	.79	.64**		.43
	17. Tecavüzle suçlanan bir kişinin. dava sırasında ne kadar üzlebileceğini tahmin edebilirim.	1.94	1.11	.70**		.79
	18. Tecavüzle suçlanan bir kişinin. polisle muhatap olduğu zaman çekeceği duygusal acıyı hissedebilirim.	1.97	1.18	.70**		.78
	Özdeğer				2.11	5.88
	Açıklanan varyans (%)				%15.04	%41.97
	İç tutarlılık katsayısı				.80	.90
	İki yarım güvenirlilik katsayısı				.74	.86

**p < .001

Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA). AFA sonucunda elde edilen iki faktörlü yapının ne derece destekleneceğinin incelenmesi amacıyla DFA yapılmıştır. Bu çalışmada, CFI (Comparative Fit Index), GFI (Goodness of Fit Index), AGFI (Adjusted Goodness-of-Fit Index), RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) ve ki-karenin serbestlik derecesine oranı [χ^2 /degrees of freedom (df)] gibi uyum indeksleri kullanılmıştır. Buna göre, .90 ve üzeri CFI, GFI ve AGFI değerleri; .08 ve altı RMSEA değerleri ve 5'ten küçük χ^2 /df değerleri, iyi uyum indeksi değerleri olarak belirlenmiştir (Byrne, 2016; Kline, 2005). Ayrıca, modelleri birbirleriyle karşılaştırmak amacıyla ki-kare fark testi (chi-square difference test) kullanılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2012). Bu analiz sonucunda elde edilen model uyum indeksleri; $\chi^2(76) = 346.66$, $p < .001$; χ^2 /df = 4.56, GFI = .85, CFI = .85, RMSEA = .12 olarak hesaplanmıştır.

Modifikasyon önerileri doğrultusunda, aynı faktör altındaki maddelerin hata varyansları ilişkilendirilmiştir. Bu doğrultuda, modele 3 modifikasyon (sırasıyla madde 17-18, madde 7-8 ve madde 4-5) tanımlanmış ve her bir modifikasyon sonrasında model yeniden test edilmiştir. Modifikasyonların ardından, model uyumunda anlamlı bir değişim gözlenip gözlenmediğinin incelenmesi amacıyla ki-kare fark testleri yapılmıştır.

Tablo 5

TEM-S'nin Ki Kare Testi ve Uyum İndeksleri

	χ^2	Df	χ^2 /df	RMSEA	GFI	CFI	AGFI
Model 4. İki Faktörlü Model (3 hata ilişkilendirmesi)	171.54	73	2.35	.07	.92	.95	.88
Model 3. İki Faktörlü Model (2 hata ilişkilendirmesi)	192.93	74	2.61	.08	.91	.94	.87
Model 2. İki Faktörlü Model (1 hata ilişkilendirmesi)	216.68	75	2.89	.08	.90	.92	.86
Model 1. İki Faktörlü Model	346.66	76	4.56	.12	.85	.85	.79

Sonuç olarak, eklenen her bir ilişkinin modeli anlamlı olarak daha iyi hale getirdiği ($p < .05$) ve model uyum indekslerinin iyi düzeyde olduğu gözlenmiştir [$\chi^2(73)$, $N = 267$] = 171.54, $p < .001$, χ^2 /sd = 2.35, GFI = .92, AGFI = .89, NFI = .91, CFI = .95, RMSEA = .07]. Tablo 5, bu indeksleri karşılaştırmalı olarak vermektedir.

Tablo 6

TEM-S'nin İki Faktörlü Yapı için Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Göstergeler	Faktörler	
	1. Tecavüz Anı	2. Tecavüz Sonrası
	M1	M7
	.57 (9.10)	.61 (10.58)
	M2	M8
	.75 (12.77)	.70 (12.67)
	M3	M9
	.59 (9.60)	.79 (15.10)
	M4	M10
	.59 (9.44)	.83 (16.39)
	M5	M11
	.67 (11.07)	.92 (19.32)
	M6	M13
	.59 (9.49)	.51 (8.52)
		M17
		.69 (12.38)
		M18
		.68 (12.21)

* **M1-M18** ölçek madde sayılarını vermektedir. Sırasıyla standartlaştırılmış faktör yükleri (beta) ve parantez içinde t değerleri verilmiştir.

DFA'nın sonuçları, her bir maddenin aldığı yükler ve t değerleri Tablo 6'da verilmiştir. Modeldeki tüm standartlaştırılmış faktör yükleri istatistiksel olarak anlamlıdır.

Ayrıca, ölçeğin her bir maddesinden alınan puanlar ile tüm ölçekten alınan puanlar arasındaki korelasyon katsayıları incelenmiş ve en düşük korelasyon katsayısı $r = .47$ ($p < .001$) (1. Madde: *Tecavüz eden birinin bakış açısını anlamanın kolay olduğunu düşünürüm.*), en yüksek korelasyon katsayısı ise $r = .82$ ($p < .001$) (11. Madde: *Tecavüzle suçlanan bir insanın hissedeceği öfkeyi hayal edebilirim*) olarak bulunmuştur. Madde-toplam korelasyonlarının tümü Tablo 4'te sunulmuştur. TEM-S toplam puan ve alt boyutlar arasındaki korelasyon katsayıları da incelenmiştir. Tecavüz anı ile tecavüz sonrası alt boyutları arasındaki korelasyon katsayısı .46 olarak hesaplanmıştır. Tüm ölçek ile tecavüz anı ve tecavüz sonrası alt boyutları arasındaki korelasyon katsayıları ise sırasıyla .75 ve .93'tür.

TEM-S'nin Güvenirliğine İlişkin Analizler

TEM-S'nin güvenirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ve iki yarım güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Tüm ölçeğin iç tutarlık katsayısı .89'dur. Ayrıca her bir alt boyutun iç tutarlık katsayıları da incelenmiş ve bu değerler *tecavüz anı* için .80 ve *tecavüz sonrası* için .90 olarak hesaplanmıştır.

Guttman iki yarım güvenirlik katsayıları ise, TEM-S'nin tamamı için .71, TEM-S tecavüz anı için .74, ve TEM-S tecavüz sonrası için .86 olarak hesaplanmıştır.

TEM-S'nin Geçerliğine İlişkin Analizler

TEM-S'nin ölçüt geçerliğinin incelenmesi amacıyla ilk olarak TEM-S ile TKİTÖ arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Analiz sonucunda, TKİTÖ ile TEM-S düzeyi ($r = .38, p < .001$), tecavüz anına ilişkin empati düzeyi ($r = .27, p < .001$) ve tecavüz sonrasına ilişkin empati düzeyi ($r = .36, p < .001$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler ortaya çıkmıştır.

Ölçüt geçerliğinin incelenmesi amacıyla ikinci olarak EÖKF kullanılmıştır. Analiz sonucunda, EÖKF ile TEM-S ve alt boyutları arasında anlamlı ilişkilere rastlanmamıştır.

Son olarak, tecavüz empati ölçeğinin kurban ve saldırgan formları arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Smith ve Frieze (2003), kurban ve saldırganı yönelik empatinin birbirinden bağımsız olduğunu belirterek bu iki form arasında anlamlı korelasyon olmaması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda, ilk olarak tecavüz empati ölçeğinin kurban ve saldırgan formları korelasyonlar incelenmiştir. Analiz sonucunda beklendiği gibi iki form arasında anlamlı bir korelasyon bulunmamıştır ($r = -.61, p = .32$).

TEM-K, TEM-S'ye İlişkin Cinsiyet Farklılıkları

Daha önce de bahsedildiği gibi alanyazın bulguları, cinsiyetin tecavüze yönelik empati açısından önemli bir değişken olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle kadınların ve erkeklerin TEM-K, TEM-S ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Ancak örnekleme kadın ve erkek sayılarının oldukça dengesiz dağılmış olması nedeniyle Mann-Whitney analizi yapılmıştır (Field, 2009). Analizler, kadınlar ve erkeklerin hem TEM-K hem TEM-S hem de alt ölçekler açısından farklılaştığına işaret etmektedir. Buna göre kadınların TEM-K toplam puanları ($Mdn = 61$) erkeklerinkinden ($Mdn = 52$) anlamlı bir şekilde daha yüksektir, $U = 3124.00, z = -5.03, p < .000, r = -.31$. Kadınların TEM-K tecavüz anı alt ölçeği puanları da ($Mdn = 24$) erkeklerinkinden ($Mdn = 20$) anlamlı bir şekilde

daha yüksektir, $U = 3352.00$, $z = -4.58$, $p < .000$, $r = -.28$. Ayrıca kadınların TEM-K tecavüz sonrası alt ölçeği puanları da ($Mdn = 38$) erkeklerinkinden ($Mdn = 33$) anlamlı bir şekilde daha yüksektir, $U = 3665.00$, $z = -4.02$, $p < .000$, $r = -.25$. TEM-S açısından ise, erkeklerin toplam puanları ($Mdn = 31$) kadınlarinkinden ($Mdn = 22$) anlamlı bir şekilde daha yüksektir, $U = 3438.00$, $z = -4.42$, $p < .000$, $r = -.27$. Erkeklerin TEM-S tecavüz anı alt ölçeği puanları ($Mdn = 9$) da kadınlarinkinden ($Mdn = 8$) anlamlı bir şekilde daha yüksektir, $U = 4259.00$, $z = -2.84$, $p = .005$, $r = -.17$. Son olarak, erkeklerin TEM-S tecavüz sonrası alt ölçeği puanları ($Mdn = 20$) da kadınlarinkinden ($Mdn = 14$) anlamlı bir şekilde daha yüksektir, $U = 3385.00$, $z = -4.54$, $p < .000$, $r = -.28$.

Tartışma

Bu çalışma, Smith ve Frieze (2003) tarafından tecavüze yönelik empati düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilen Tecavüz Empati Ölçeği Kurban (TEM-K) ve Saldırgan (TEM-S) formlarının Türkçeye uyarlanması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Kadına yönelik cinsel şiddetin her geçen gün hızla arttığı düşünüldüğünde, tecavüz kurbanı ve kurbanı ile empati kurma düzeyini ölçmeyi amaçlayan TEM-S ve TEM-K'yi dilimize kazandırmanın bu konudaki araştırma ve müdahale çalışmalarının gelişmesine önemli ölçüde katkı sağlaması beklenmektedir. Bu bölümün devamında ilk olarak TEM-K'ye ilişkin, sonrasında ise TEM-S'ye ilişkin bulgular ilgili alanyazın doğrultusunda tartışılmıştır.

Çalışmanın temel amacı doğrultusunda, ilk olarak TEM-K'nin faktör yapısı Türk üniversite öğrencileri örnekleminde incelenmiştir. AFA analizleri sonucunda ölçekteki 14. (*Bir tecavüz kurbanının aklından geçenleri anlamakta zorlanırım*), 15. (*Tecavüze uğrayan bir kişinin ne kadar üzgün olabileceğini anlayamam*), ve 16. (*Tecavüze uğrayan bir kişinin, partnerini nasıl suçlayabildiğini ve neden az da olsa sorumluluk üstlenmediğini anlayamıyorum*) maddeler faktör yükleri düşük olduğu için çıkarılmıştır. Ölçeğin Portekiz örnekleminde uyarlama çalışmasında (Ferrão, Gonçalves, Parreira ve Giger. 2013) da düşük madde-toplam korelasyonlara sahip olması nedeniyle bu üç maddenin çıkarıldığı görülmektedir. Bu durum, bu maddelerin kültürel farklılıklara duyarlı olabileceğini akla getirmektedir. Bu duruma yönelik bir diğer olası açıklama ise Ferrão, Gonçalves, Parreira ve Giger'in (2013) de belirttiği gibi bu maddelerin ölçeğin ters kodlanan maddeleri olmasıdır. 11. maddenin (*Bir kişiyi mahkemede tecavüzle suçlamak için gereken cesareti hayal edebilirim*) ise anlamsal açıdan belirgin bir şekilde tecavüz sonrasını ifade etmesine rağmen, tecavüz anı alt boyutu altına girmesi nedeniyle ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Ölçeğin 6. maddesi (*Birinin tecavüze uğradığını duyduğumda, o kişinin üzüntüsünü hissederim*) özgün ölçekte tecavüz anına ilişkin empati boyutunda iken, bu çalışmada

tecavüz sonrasına ilişkin empati boyutuna yüklenmiştir. Bu maddedeki zaman kavramının muğlak olduğuna ve katılımcılar için tecavüz sonrasını ifade etmiş olabileceğine karar verilerek madde çıkarılmamıştır. Sonuç olarak, başlangıçta 18 madde olan ölçeğin AFA analizleri sonucu toplam 4 maddesinin çıkarılmasına karar verilmiş ve 14 maddelik son halinin iki faktörlü yapısı DFA ile de desteklenmiştir. TEM-K’nin *tecavüz anına ilişkin* ve *tecavüz sonrasına ilişkin* empati olarak adlandırılan iki faktörlü yapısı, özgün ölçek ile de tutarlılık göstermektedir.

Güvenirlik analizleri, TEM-K’nin toplam, tecavüz sırasına yönelik ve tecavüz sonrasında yönelik iç tutarlılık katsayılarının sırasıyla .90, .83 ve .90 olduğunu göstermiştir. Bu değerler, ölçeğin iç tutarlılığının iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu bulgular Smith ve Frieze (2003) tarafından elde edilen iç tutarlılık katsayılarıyla (sırasıyla .92, .87 ve .90) benzerlik göstermektedir. TEM-K kullanılarak yapılan diğer çalışmalarda da benzer iç tutarlılık katsayıları elde edilmiştir. Örneğin, Ferrão, Gonçalves, Parreira ve Giger (2013), Portekiz örnekleminde bu değerleri .85, .73 ve .78 olarak bulmuştur. Briggs ve Osman (2010) ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısını .87, Jonason, Girgis ve Milne-Home (2017) .85, Sasson ve Paul (2014) .91 olarak hesaplamıştır. TEM-K’nin ve alt boyutlarının Guttman iki yarım güvenirlik katsayıları ise, .75 ve .87 arasında değişmektedir. Tüm bu değerler kabul edilebilir ve üzerinde güvenirliğe işaret etmektedir

TEM-K’nin ölçüt geçerliğinin incelenmesi amacıyla TKİTÖ ve EÖKF kullanılmıştır. İlk olarak, TKİTÖ ile tecavüz kurbanına yönelik genel empati düzeyi, tecavüz anına ilişkin empati düzeyi ve tecavüz sonrasına ilişkin empati düzeyi arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler ortaya çıkmıştır. İlgili alanyazın çalışmaları, tecavüz kurbanına yönelik empati düzeyi arttıkça kurbanı yönelik olumsuz tutumların azalacağına işaret etmektedir (Deitz ve Byrnes, 1981; Deitz, Littman ve Bentley, 1984; Yalçın, 2006). Dolayısıyla, kurbanı yönelik olumsuz tutumlar ile kurbanla empati düzeyi arasındaki negatif ilişkiler alanyazınla tutarlıdır. TEM-K ile EÖKF arasındaki ilişkiler incelendiğinde ise yalnızca tecavüz sonrasına ilişkin empati boyutu ile EÖKF arasında pozitif yönde anlamlı ilişki gözlenmiştir. Smith ve Frieze (2003) tarafından elde edilen bulgular, TEM-K açısından, tecavüz sonrasına ilişkin empatinin, tecavüz anına ilişkin empatiden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. Tecavüz yaşantısının oldukça ciddi bir travmatik deneyim olduğu göz önünde bulundurulduğunda, empati düzeyi yüksek kişiler için bile tecavüz anına ilişkin empati kurmanın oldukça zor ve zorlayıcı olduğu düşünülebilir. Bu nedenle tecavüz sonrasına ilişkin empati düzeylerinin daha yüksek olması akla yatkın görünmektedir. Bu bağlamda, tecavüz anına ilişkin empati ile EÖKF arasında bir korelasyon bulunmaması ancak tecavüz sonrasına ilişkin empati ile EÖKF arasında pozitif yönde korelasyon bulunması beklendik bir bulgudur.

Bu bilgiler doğrultusunda, Türkçeye uyarlanan TEM-K'nin, tecavüz anına (6 madde) ve tecavüz sonrasına (8 madde) yönelik kurbanla empatiyi ölçen iki alt boyut içeren toplam 14 maddeden oluşan, geçerli ve güvenilir bir öz-bildirim ölçeği olduğu görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında ikinci olarak TEM-S'nin faktör yapısı incelenmiştir. Analizlere başlamadan önce, kurban formundan çıkarılmasına karar verilen 11., 14., 15. ve 16. maddelerin saldırgan formundaki karşılığı olan 12., 14., 15. ve 16. maddeler TEM-S'den çıkarılmıştır. Bunun nedeni, özgün ölçek makalesinde Smith ve Frieze (2003) tarafından her iki formun birbirine paralel olması gerektiğinin belirtilmesidir. AFA analizleri sonucunda TEM-S'nin iki faktörlü yapıya sahip olduğu ve faktörlere yüklenen maddelerin özgün ölçekle tutarlılık gösterdiği görülmüştür. Ölçeğin iki faktörlü yapısı DFA ile de desteklenmiştir. TEM-S'nin iki faktörlü yapısı, özgün ölçek ile de tutarlı olarak *tecavüz anına ilişkin* ve *tecavüz sonrasına ilişkin* empati olarak adlandırılmıştır.

Güvenirlilik analizleri sonucuna, TEM-S'nin toplam, tecavüz anına ilişkin ve tecavüz sonrasına ilişkin iç tutarlılık katsayılarının sırasıyla, .89, .80 ve .90 olduğunu göstermiştir. Bu değerler, ölçeğin iç tutarlılığının iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu bulgular Smith ve Frieze (2003) tarafından elde edilen iç tutarlılık katsayılarıyla (sırasıyla .81, .79 ve .85) benzerlik göstermektedir. TEM-K kullanılarak yapılan diğer çalışmalarda da benzer iç tutarlılık katsayıları elde edilmiştir. Örneğin, Bell (2013) ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısını .91, Jonason, Girgis ve Milne-Home (2017) .79, Osman (2015), .82, Sasson ve Paul (2014) .91 olarak hesaplamıştır. TEM-S'nin ve alt boyutlarının Guttman iki yarım güvenirlik katsayıları ise, .71 ve .86 arasında değişmektedir. Tüm bu değerler kabul edilebilir ve üzerinde güvenirliğe işaret etmektedir.

Bu çalışmada, TEM-S'nin ölçüt geçerliğinin incelenmesi amacıyla TKİTÖ ve EÖKF kullanılmıştır. İlk olarak, TKİTÖ ile TEM-S toplam puanı, tecavüz anına ilişkin empati düzeyi ve tecavüz sonrasına ilişkin empati düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler ortaya çıkmıştır. TKİTÖ'den alınan puandaki artış, kurbanla yönelik olumsuz tutumlarda artış anlamına gelmektedir. Dolayısıyla hem tecavüz anında hem de sonrasında saldırganla empati kurma düzeyindeki artışın, kurbanla yönelik olumsuz tutumlardaki artışa karşılık gelmesi beklendik bir bulgudur. Daha önceki çalışmalar da tecavüzcüyle empati düzeyi yüksek kişilerin, kurbanla empati düzeyi yüksek kişilere kıyasla, kurbanla yönelik daha az olumlu tutum sergilediklerine işaret etmektedir (Deitz ve Byrnes, 1981; Deitz, Littman ve Bentley, 1984). Smith ve Frieze (2003) de benzer bir bulgu elde etmiştir. Çalışmalarında tecavüz kurbanına yüklenen sorumluluk ile TEM-S arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varmışlardır. Diğer bir deyişle, saldırganla empati düzeyi yüksek kişiler, kurbanla daha

fazla sorumluluk yüklemektedirler. Kurbanla sorumluluk yükleme eğiliminin, kurbanla yönelik olumsuz tutumlar arasında yer aldığı dikkate alınırsa, TKTİÖ ile TEM-S arasındaki ilişkilerin alanyazınla tutarlı olduğu görülmektedir.

TEM-S ile EÖKF arasındaki ilişkiler incelendiğinde ise iki ölçek arasında anlamlı bir korelasyon olmadığı gözlenmiştir. Smith ve Frieze (2003) de çalışmalarında benzer bir şekilde TEM-S ile genel empati arasında bir ilişki olmadığı bulgusu elde etmişlerdir. Yazarlar, genel empati ölçümü için kullandıkları ölçeğin (Duygusal Empati Ölçeği, Mehrabian ve Epstein, 1972) sadece kurbanla yönelik empatiyi, özellikle de kurbanın mağduriyeti sonrası için kurbanla yönelik empatiyi ölçtüğünü belirtmişlerdir. Onlara göre Duygusal Empati Ölçeği bu amaçla geliştirilmemiş olsa da empatinin temel tanımında ‘kurbanla yönelik empati’ bulunmakta ve belki de ölçek bu durumu yansıtmaktadır. Şimdiki çalışmada da benzer bir bulgu elde edilmesi, Smith ve Frieze’in (2003) açıklamalarını destekler niteliktedir.

Bu bilgiler doğrultusunda, Türkçeye uyarlanan TEM-S’nin, tecavüz anına (6 madde) ve tecavüz sonrasına (8 madde) yönelik saldırganla empatiyi ölçen iki alt boyut içeren toplam 14 maddeden oluşan, geçerli ve güvenilir bir öz-bildirim ölçeği olduğu görülmektedir.

Daha önce de bahsedildiği gibi, Smith ve Frieze (2003), kurbanla ve saldırganla yönelik empatinin birbirinden bağımsız ve aynı anda ortaya çıkabilecek yapılar olduğunu, bu nedenle bu iki form arasında anlamlı korelasyon olmaması gerektiğini belirtmişlerdir. Araştırmaları sonucunda öngördükleri gibi, TEM-K ve TEM-S arasında korelasyon elde etmemişlerdir. Sonraki çalışmalarda da TEM-K ve TEM-S arasında herhangi bir korelasyon bulunmamıştır (Örn., Ferrão, Gonçalves, Parreira ve Giger, 2013; Osman, 2011). Bu çalışmada da ölçekler arasındaki korelasyon bulunmamış olması, alanyazınla tutarlı görünmekte ve Smith ve Frieze’in (2003) bireylerin hem kurbanla hem de saldırganla empati kurabileceği ile ilgili varsayımlarını desteklemektedir.

Son olarak, tecavüze yönelik empati alanyazınında cinsiyetin önemli bir değişken olması nedeniyle, her ne kadar örnekleme kadın ve erkek sayıları dengesiz dağılmış olsa da, kadınların ve erkeklerin TEM-K, TEM-S ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Daha önceki pek çok çalışmada kadınların kurbanla, erkeklerin ise saldırganla daha fazla empati kurdukları ortaya konmuştur (Örn., Briggs ve Osman, 2010; Jimenez ve Abreu, 2003; Osman, 2011; Smith ve Frieze, 2003). Alanyazınla tutarlı olarak bu çalışmada da kadınların TEM-K toplamı ve alt ölçeklerinden, erkeklerden anlamlı bir şekilde daha

yüksek puan aldıkları; erkeklerin ise TEM-S toplamı ve alt ölçeklerinden kadınlardan anlamlı bir şekilde daha yüksek puan aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada, tecavüz kurbanına ve saldırganına yönelik empatiyi ölçmeyi amaçlayan TEM-K ve TEM-S'nin Türk üniversite öğrencileri örneklemindeki geçerliliğine ilişkin önemli bulgular sağlamasına karşın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, cinsiyet açısından alanyazınla tutarlı ve anlamlı sonuçlar elde edilmesine karşın, örneklemdaki kadın katılımcıların sayısının erkek katılımcıların sayısından oldukça fazla olması araştırmanın önemli bir sınırlılığıdır. Bu nedenle, sonraki çalışmalarda cinsiyetler arası eşit dağılıma dikkat edilmesi, kadın-erkek katılımcı sayısının eşit dağıldığı bir örnekleme geçerlik-güvenirlilik analizlerinin kontrol edilmesi önerilmektedir.

Ek olarak, çalışmanın örnekleminin yalnızca üniversite örnekleminde oluşması, bulguların yetişkin örnekleme genellemesine engel oluşturmaktadır. Bu nedenle, ölçeğin psikometrik özelliklerinin yetişkin örnekleminde yeniden incelenmesinin daha geniş bir yaş aralığına ilişkin önemli sonuçlar sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, tecavüze yönelik empatinin farklı eğitim düzeyine sahip bireyler açısından incelenmesinin alanyazına önemli katkılar sağlayacağına inanılmaktadır.

Tüm sınırlılıklara rağmen, bu çalışma TEM-K ve TEM-S'nin Türk üniversite öğrencisi örnekleminde geçerliliğine ilişkin önemli kanıtlar sağlamaktadır. Ayrıca, TEM-K ve TEM-S Türkçe formlarının tecavüz çalışmalarında kullanılacak psikometrik özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Son olarak, tecavüz kurbanı ve saldırganı ile empati kurma düzeyini ölçmeyi amaçlayan TEM-K ve TEM-S'nin tecavüz konusundaki araştırmaların ve müdahale çalışmalarının gelişmesine önemli ölçüde katkı sağlaması beklenmektedir.

Kaynaklar

- Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (2018). *Adli İstatistikler 2017*. Erişim adresi: http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2017/istatistik2017.pdf.
- Bell, M. D. (2013). *Perceptions of an acquaintance rape: the ramifications of victim's weight, sexual history, and clothing*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, California State University, Sacramento

- Bora, E. ve Baysan, L. (2009). Empati Ölçeği-Türkçe Formunun Üniversite Öğrencilerinde Psikometrik Özellikleri. *Klinik Psikofarmakoloji Bulteni*, 19(1).
- Bridges, J. S. (1991). Perceptions of date and stranger rape A difference in sex role expectations and rape-supportive beliefs. *Sex Roles*, 24(5-6), 291-307.
- Bridges, J. S. ve McGrail, C. A. (1989). Attributions of responsibility for date and stranger rape. *Sex Roles*, 21, 273-286.
- Briggs, L. K. ve Osman, S. L. (2010). Types of Victimization Experienced by Men and Women That Influence Rape Empathy. *Psi Chi Journal of Undergraduate Research*, 15(1).
- Byrne, B. M. (2016). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming*. Routledge.
- Child, D. (2006). *The essentials of factor analysis*. (3rd ed.). New York, NY: Continuum International Publishing Group.
- Deitz, S. R. ve Byrnes, L. E. (1981). Attribution of responsibility for sexual assault: The influence of observer empathy and defendant occupation and attractiveness. *The Journal of Psychology*, 108(1), 17-29.
- Deitz, S. R., Blackwell, K. T., Daley, P. C. ve Bentley, B. J. (1982). Measurement of empathy toward rape victims and rapists. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43(2), 372.
- Deitz, S. R., Littman, M. ve Bentley, B. J. (1984). Attribution of responsibility for rape: The influence of observer empathy, victim resistance, and victim attractiveness. *Sex Roles*, 10(3-4), 261-280.
- Eisenberg, N. ve Miller, P. A. (1987). The relation of empathy to prosocial and related behaviors. *Psychological bulletin*, 101(1), 91.
- Ferrão, M. C., Gonçalves, G., Parreira, T. ve Giger, J. C. (2013). Rape-victim empathy scale (REMV): An exploratory study in a Portuguese sample. *Psychological Thought*, 6(2), 283-295.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. Sage publications.
- Grubb, A. ve Turner, E. (2012). Attribution of blame in rape cases: A review of the impact of rape myth acceptance, gender role conformity and substance use on victim blaming. *Aggression and Violent Behavior*, 17(5), 443-452.
- Heaven, P. C., Connors, J. Ve Pretorius, A. (1998). Victim characteristics and attribution of rape blame in Australia and South Africa. *The Journal of Social Psychology*, 138(1), 131-133.

- Idisis, Y. ve Edoute, A. (2017). Attribution of blame to rape victims and offenders, and attribution of severity in rape cases: Non-therapists and survivor and offender therapists. *International Review of Victimology*, 23(3), 257-274.
- Jimenez, J. A. ve Abreu, J. M. (2003). Race and sex effects on attitudinal perceptions of acquaintance rape. *Journal of Counseling Psychology*, 50(2), 252.
- Jonason, P. K., Girgis, M. ve Milne-Home, J. (2017). The exploitive mating strategy of the Dark Triad traits: Tests of rape-enabling attitudes. *Archives of sexual behavior*, 46(3), 697-706.
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. (2017). <http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/veriler/2845/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2017-veri-raporu> sitesinden alındı.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd. ed.). New York: Guilford Press.
- Kobach, M. J. ve Weaver, A. J. (2012). Gender and empathy differences in negative reactions to fictionalized and real violent images. *Communication reports*, 25(2), 51-61.
- Littleton, H. ve Bretkopf, C. R. (2006). Coping with the experience of rape. *Psychology of Women Quarterly*, 30(1), 106-116.
- Matlin, M. W. (2008). *The Psychology of Women*. Thomson Wadsworth Press, Belmont, CA.
- National Center for Injury Prevention and Control of the Centers for Disease Control and Prevention. (2017). *National Intimate Partner and Sexual Violence Survey: 2010-2012 State Report*. Erişim adresi: <https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/NISVS-StateReportBook.pdf>
- Newcombe, P. A., Van Den Eynde, J., Hafner, D. ve Jolly, L. (2008). Attributions of responsibility for rape: Differences across familiarity of situation, gender, and acceptance of rape myths. *Journal of Applied Social Psychology*, 38(7), 1736-1754.
- Orth, R. L. ve Osman, S. L. (2015). Perpetration experience and gender predicting empathy with a stranger or acquaintance rapist. *Modern Psychological Studies*, 21(1), 6.
- Osman, S. L. (2011). Predicting rape empathy based on victim, perpetrator, and participant gender, and history of sexual aggression. *Sex Roles*, 64(7-8), 506-515.
- Osman, S. L. (2016). Predicting rape victim empathy based on rape victimization and acknowledgment labeling. *Violence against women*, 22(7), 767-779.

- Osman, S. L. ve Orth, R. L. (2017). Sexual perpetration history predicting men's empathy with a rapist. *Violence and gender*, 4(1), 25-26.
- Pituch, K. A. ve Stevens, J. P. (2015). *Applied multivariate statistics for the social sciences: Analyses with SAS and IBM's SPSS*. Routledge.
- Sakallı-Uğurlu, N., Yalçın, Z. S. ve Glick, P. (2007). Ambivalent sexism, belief in a just world, and empathy as predictors of Turkish students' attitudes toward rape victims. *Sex Roles*, 57(11-12), 889-895.
- Sasson, S. ve Paul, L. A. (2014). Labeling acts of sexual violence: What roles do assault characteristics, attitudes, and life experiences play?. *Behavior and Social Issues*, 23, 35-49.
- Simonson, K. ve Subich, L. M. (1999). Rape perceptions as a function of gender-role traditionality and victim-perpetrator association. *Sex Roles*, 40(7-8), 617-634.
- Smith, C. A. ve Frieze, I. H. (2003). Examining rape empathy from the perspective of the victim and the assailant. *Journal of Applied Social Psychology*, 33(3), 476-498.
- Stocks, E. L. (2006). Empathy and the motivation to help: Is the ultimate goal to relieve the victim's suffering or to relieve one's own?.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2012). *Using Multivariate Statistics* (6. baskı.), Boston: Pearson.
- Tjaden, P. ve Thoennes, N. (2000). Full Report of the Prevalence, Incidence, and Consequences of Violence Against Women.
- Wakabayashi, A., Baron-Cohen, S., Wheelwright, S., Goldenfeld, N., Delaney, J., Fine, D., Smith, R. ve Weil, L. (2006). Development of short forms of the Empathy Quotient (EQ-Short) and the Systemizing Quotient (SQ-Short). *Personality and individual differences*, 41(5), 929-940.
- Ward, C. (1988). The attitudes toward rape victims scale. *Psychology of Women Quarterly*, 12(2), 127-146.
- Whitley, M. A. (1996). Victim characteristics influencing attributions of responsibility to rape victims A meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 1(2), 81-95.
- Yalçın, Z. S. (2006). Effects of ambivalent sexism, locus of control, empathy, and belief in a just world on attitudes toward rape victims. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara*.